

ประสบการณ์ของพยาบาลประจำการที่ช่วยดูแลนักศึกษาพยาบาล ขณะฝึกภาคปฏิบัติ

EXPERIENCES OF REGISTERED NURSES IN MENTORING NURSING STUDENTS DURING CLINICAL PRACTICUM

นิตยา ชีพประสพ พย.ม. (Nittaya Cheeprasop, M.N.S.)¹

อารีวรรณ อ่วมตานี ปร.ด. (Areewan Oumtanee, Ph.D.)²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อบรรยายการดูแลนักศึกษาพยาบาลขณะฝึกภาคปฏิบัติของพยาบาลประจำการ โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัย แบบปรากฏการณ์วิทยาการตีความ (Hermeneutic phenomenology) ตามแนวคิดของ Heidegger ผู้ให้ข้อมูลคือ พยาบาลประจำการที่มีประสบการณ์ดูแลนักศึกษาพยาบาลขณะฝึกภาคปฏิบัติ และมีความยินดีในการเข้าร่วมการวิจัยจำนวน 15 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และการบันทึกเทป ร่วมกับการบันทึกภาคสนามและการรวบรวมหลักฐานต่างๆ นำมาวิเคราะห์ข้อมูลแบบการตีความตามวิธีการของ Crist และ Tanner

ผลการวิจัยการดูแลนักศึกษาพยาบาลขณะฝึกภาคปฏิบัติของพยาบาลประจำการ ประกอบด้วย 5 ประเด็น ดังนี้

1. แนะนำสถานที่และขั้นตอนการทำงาน
2. สอนงานนักศึกษาหลายชั้นปี
3. นิเทศการพยาบาลและเตรียมพร้อมการฝึกปฏิบัติ
4. ประเมินการทำงานของนักศึกษา
5. สร้างความมั่นใจและศรัทธาในวิชาชีพ
6. ทบทวนการทำงานระหว่างอาจารย์กับพยาบาลพี่เลี้ยง

คำสำคัญ: พยาบาลพี่เลี้ยง พยาบาลประจำการ การฝึกปฏิบัติการพยาบาล

¹นิสิตหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย E-mail: poonit2011@gmail.com

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ E-mail: areeday@yahoo.com

Abstract

This qualitative research was undertaken to describe the experiences of registered nurses who mentored nursing students during their clinical practicum. Heidegger's hermeneutic phenomenology was used to conduct this research. Data were gathered from fifteen registered nurses who directly mentored nursing students and volunteered to participate in this research. In-depth interviews, field notes, and document reviews were used for data collection. The In-depth interviews were tape-recorded and transcribed verbatim. Data analysis was guided by Crist and Tanner's (2003) interpretive hermeneutic framework.

The registered nurses' experiences in mentoring nursing students during their clinical practicum were revealed and presented in five major themes:

1. Orientating nursing unit and work flow.
2. Teaching nursing practicum for 2nd- to 4th- year nursing students
3. Supervising both nursing practice and preparation before caring for patients
4. Evaluating nursing students' performance
5. Empowering nursing students to have self-confidence and faith in nursing profession
6. Reviewing job responsibilities between nursing instructors and preceptors

Keywords: nursing practicum, registered nurse, nursing students, nurse preceptor, mentoring

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พยาบาลเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญและกลุ่มใหญ่ที่สุดของทีมสุขภาพ ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบตามมาตรฐานวิชาชีพ ทั้งด้านบริหาร บริการ และวิชาการ (สำนักการพยาบาล, 2549) สำหรับบทบาทด้านวิชาการ คือ เป็นครูผู้สอน ผู้ให้คำปรึกษา แบบอย่างที่ดี แหล่งทรัพยากรบุคคล นักปฏิบัติการพยาบาล เป็นผู้นำทีมทางการพยาบาล และเป็นนักวิจัยไปพร้อม ๆ กัน รวมถึง ช่วยดูแลนักศึกษาพยาบาลซึ่งจะสำเร็จไปเป็นพยาบาลวิชาชีพที่มีความรู้ความสามารถต่อไป เช่นเดียวกับ พยาบาลประจำการที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุขจะต้องมีบทบาทในการดูแลฝึกการปฏิบัติการพยาบาลให้กับนักศึกษาพยาบาล ซึ่งเป็นความร่วมมือกันระหว่างวิทยาลัย

พยาบาลและฝ่ายการพยาบาลในการพัฒนานักศึกษาพยาบาลให้เป็นพยาบาลวิชาชีพที่มีประสิทธิภาพ โดยเชื่อว่า พยาบาลประจำการจะเป็นผู้สร้างเสริมประสบการณ์ตรงให้กับนักศึกษาพยาบาลได้เรียนรู้การปฏิบัติงานตามขอบเขตหน้าที่ของวิชาชีพพยาบาลให้แก่ผู้รับบริการได้ดีที่สุด (นันทนา น้ำฝน, 2549) อีกทั้งเป็นบุคคลที่นักศึกษามีปฏิสัมพันธ์ด้วยตลอดเวลาในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลในคลินิกจึงมีการถ่ายทอดความรู้ ทักษะจากประสบการณ์และคุณลักษณะทางวิชาชีพอย่างไม่เป็นทางการแก่นักศึกษาพยาบาล นอกจากนี้ยังเป็นผู้ส่งเสริมประสบการณ์ที่ดีในการปฏิบัติการพยาบาล ทำให้นักศึกษาพยาบาลมีเจตคติทางบวกต่อวิชาชีพ (สุดจิต ไตรประคองและคณะ, 2551) ในขณะเดียวกันฝ่ายการพยาบาลจะได้รับ

ประโยชน์ในการคัดเลือกบุคลากรใหม่ที่จะมาปฏิบัติงานในหน่วยงาน โดยสามารถประเมินได้จากการฝึกปฏิบัติงานขณะที่ยังเป็นนักศึกษาพยาบาล ส่วนพยาบาลประจำการที่ทำหน้าที่ดูแลนักศึกษา มีโอกาสได้พัฒนาตนเองในการใช้ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์การทำงานของตน ถ่ายทอดต่อผู้ที่ก้าวมาสู่วิชาชีพพยาบาล นอกจากนี้ยังเป็นตัวเชื่อมโยงให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างฝ่ายการพยาบาลและฝ่ายการศึกษาพยาบาล เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาวิชาชีพต่อไป

อย่างไรก็ตามจากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการดูแลนักศึกษารวมถึงการเป็นพี่เลี้ยงของนักศึกษาพยาบาลในประเทศสหรัฐอเมริกา (Omansky, 2010) พบว่า พยาบาลประจำการส่วนใหญ่มีประสบการณ์ด้านลบในขณะดูแลนักศึกษา เนื่องจากการดูแลนักศึกษาพยาบาลเป็นภาระที่เพิ่มขึ้นจากการทำงานประจำ (Work overload) ยังไม่มีความชัดเจนในการแสดงบทบาท (Role ambiguity) เนื่องจากไม่ได้รับการอบรมการดูแลนักศึกษาพยาบาล และไม่มีแนวทางปฏิบัติ ทำให้ไม่แน่ใจว่าตนเองต้องแสดงบทบาทอะไรบ้างกับนักศึกษาพยาบาล และมีความแตกต่างจากบทบาทครูคลินิกอย่างไร และ เกิดความขัดแย้งในบทบาท (Role conflict) เนื่องจากต้องทำงาน 2 บทบาทไปพร้อม ๆ กัน ทำให้ประสิทธิภาพของงานลดลง ดังนั้นพยาบาลบางรายจะขอยกเว้นการดูแลนักศึกษาพยาบาล เนื่องจากต้องการทำงานกับผู้ป่วยอย่างเต็มที่ ส่วนการศึกษาในประเทศไทย พบว่า ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาพยาบาลพี่เลี้ยงที่ดูแลพยาบาลจบใหม่ เช่น การทำงานของพยาบาลพี่เลี้ยง (มาเรียม เพราะสุนทร, 2550) และ ผลการใช้รูปแบบพยาบาลพี่เลี้ยง (Komaratat, & Oumtane, 2009; สุตจิต ไตรประคอง และคณะ, 2551) ส่วนงานวิจัยที่กล่าวถึงพยาบาลประจำการที่ดูแลนักศึกษาพยาบาล จะเป็นการศึกษาสมรรถนะของพยาบาลวิชาชีพที่ดูแลนักศึกษาพยาบาล (สัมฤทธิ์ ขวัญโพธิ์ และคณะ, 2552) ดังนั้นผู้วิจัยจึงทำการศึกษา

นำร่องโดยการสัมภาษณ์พยาบาลประจำการที่ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้นักศึกษาพยาบาลในโรงพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุขแห่งหนึ่ง จำนวน 5 คน ในระหว่างเดือนเมษายน ถึงเดือนพฤษภาคม 2555 พบว่าพยาบาลประจำการมีประสบการณ์ในการดูแลนักศึกษาทั้งทางบวกและทางลบ โดยประสบการณ์ทางบวกได้แก่ 1) เต็มใจที่จะถ่ายทอดความรู้ เพื่อให้นักศึกษาพยาบาลมีทักษะในการปฏิบัติการพยาบาลจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงโดยการลงมือปฏิบัติจริง ๆ 2) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การได้ดูแลนักศึกษาทำให้ได้แลกเปลี่ยนความรู้ใหม่กับน้อง ๆ ซึ่งเป็นแนวโน้มนำให้การพยาบาลใหม่ ๆ ทำให้ต่างคนต่างเรียนรู้ซึ่งกันและกัน 3) ภูมิใจที่ได้รับความไว้วางใจให้ดูแลนักศึกษาพยาบาล และมีส่วนช่วยให้นักศึกษามีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ ส่วนประสบการณ์ทางลบได้แก่ 1) เป็นภาระที่เพิ่มขึ้นจากงานประจำ เนื่องจากต้องรับผิดชอบงานหลายด้านทั้งงานในบทบาทหน้าที่ของพยาบาลโดยตรงและงานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย ดังนั้นการดูแลนักศึกษาขึ้นฝึกปฏิบัติงานจึงเป็นภาระที่เพิ่มขึ้นจากงานประจำ และ 2) ควบคุมยาก เนื่องจากพยาบาลประจำการได้รับมอบหมายให้ฝึกการปฏิบัติการพยาบาลและการบริหารจัดการในหอผู้ป่วย แต่ไม่มีส่วนร่วมในการให้คะแนนนักศึกษา นักศึกษาบางคนจึงไม่ค่อยเชื่อฟังคำแนะนำของพยาบาล นักศึกษาบางคนไม่กล้าปรึกษาพยาบาล เนื่องจากบุคลิกภาพ และระยะห่างระหว่างวัย ทำให้บางครั้งนักศึกษาให้การพยาบาลโดยไม่ได้ปรึกษาพยาบาลประจำการที่ดูแลนักศึกษาก่อน ทำให้เกิดความผิดพลาดในการปฏิบัติงาน ทำให้พยาบาลบางรายไม่ต้องการดูแลนักศึกษาพยาบาลในการขึ้นฝึกปฏิบัติการพยาบาล

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า บทบาทการดูแลนักศึกษาพยาบาล เป็นอีกบทบาทหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนานักศึกษาพยาบาลให้เรียนรู้การเป็นพยาบาลวิชาชีพจากพยาบาลประจำการที่ปฏิบัติงานจริงในหอ

ผู้ป่วย แต่บทบาทดังกล่าวทำให้พยาบาลบางส่วนเกิดความรู้สึกทางลบมากกว่าทางบวก และไม่ต้องการดูแลนักศึกษาพยาบาลในขณะขึ้นฝึกปฏิบัติงาน ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นอาจารย์พยาบาลที่ดูแลรับผิดชอบนักศึกษาขึ้นฝึกปฏิบัติงาน จึงต้องการศึกษาการดูแลนักศึกษาพยาบาลขณะขึ้นฝึกภาคปฏิบัติของพยาบาลประจำการเพื่อให้ทราบถึงประสบการณ์ ความรู้สึกต่อการเป็นพยาบาลประจำการที่ช่วยดูแลนักศึกษาพยาบาล ด้วยการบอกเล่าของพยาบาลที่มีประสบการณ์ตรง ผลการวิจัยจะนำไปใช้ในการพัฒนาและสร้างขวัญกำลังใจให้กับพยาบาลในกลุ่มดังกล่าว เพื่อให้เกิดความร่วมมือที่ดีระหว่างสถาบันการศึกษาและฝ่ายการพยาบาลต่อไป

คำถามการวิจัย

ประสบการณ์ของพยาบาลประจำการที่ช่วยดูแลนักศึกษาพยาบาลขณะฝึกภาคปฏิบัติเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์

เพื่อบรรยายประสบการณ์ของพยาบาลประจำการที่ช่วยดูแลนักศึกษาพยาบาลขณะฝึกภาคปฏิบัติ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้วิธีการศึกษาแบบปรากฏการณ์วิทยาการตีความ (Hermeneutic phenomenology) เนื่องจากผู้วิจัยซึ่งมีความรู้อยู่ส่วนหนึ่งแล้ว ในฐานะเป็นอาจารย์พยาบาลที่ดูแลนักศึกษาบนหอผู้ป่วยขณะฝึกภาคปฏิบัติ เข้าใจว่าพยาบาลประจำการที่ช่วยดูแลนักศึกษาพยาบาลขณะฝึกภาคปฏิบัติมีความเต็มใจที่จะช่วย สอน นิเทศ และร่วมประเมินผลการฝึกปฏิบัติงาน และพบปัญหาในการดูแลนักศึกษาหลายประการ อย่างไรก็ตามการสืบค้นปรากฏการณ์โดยตรงจะทำให้ผู้วิจัยเข้าใจถึงประสบการณ์ที่เป็นคำบอกเล่าของผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์จริงซึ่งอาจเหมือนหรือมีความแตกต่างจากที่ผู้วิจัยเคยรู้มาก่อนก็ได้ (อารีย์วรรณ อ่วมตานี, 2553)

ผู้ให้ข้อมูล (Informants) คือ พยาบาลประจำการที่มีประสบการณ์ในการช่วยดูแลนักศึกษาพยาบาลขณะฝึกภาคปฏิบัติในโรงพยาบาลศูนย์แห่งหนึ่งในเขตภาคใต้ ที่มีความพร้อมในการเป็นแหล่งฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษาแพทย์และนักศึกษาพยาบาล โดยการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) จากเกณฑ์ดังนี้คือ 1) เป็นพยาบาลประจำการ ที่มีประสบการณ์ช่วยดูแลนักศึกษาภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วย 2) ผ่านการอบรมโครงการพัฒนาศักยภาพพยาบาลพี่เลี้ยงด้านการสอน /ครูคลินิก 3) ได้รับ แต่งตั้งให้เป็นพยาบาลพี่เลี้ยงที่ช่วยดูแลนักศึกษาพยาบาลภาคปฏิบัติ และ 4) มีความยินดีเข้าร่วมในการให้ข้อมูล หลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจนอิ่มตัวแล้ว พบว่ามีจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 15 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยคือเครื่องมือสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตกิริยาท่าทางของผู้ให้ข้อมูลในขณะสัมภาษณ์ สำหรับการสัมภาษณ์ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยคำถามกว้าง ๆ หลังจากนั้น คำถามเชิงลึกจะถูกถามไปตามบริบทของสิ่งที่ได้รับจากคำบอกเล่าของพยาบาลที่ช่วยดูแลนักศึกษาขณะฝึกภาคปฏิบัติ การสัมภาษณ์แต่ละครั้งจะทำการบันทึกเทปคำให้สัมภาษณ์ ซึ่งได้รับอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูลแล้ว หลังสัมภาษณ์ข้อมูลที่ถอดจากเทปบันทึกถูกนำมาถอดข้อความคำต่อคำ บันทึกลงในคอมพิวเตอร์ ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้อง ชัดเจน ครบถ้วนของข้อมูลจากการฟังเทปซ้ำอีกครั้ง แล้วจึงวิเคราะห์เบื้องต้น สรุปประเด็นปัญหาที่ข้อมูลไม่ชัดเจนหรือไม่ครอบคลุมหรือประเด็นที่ต้องการค้นหาเพิ่มเติม และปรับข้อความก่อนการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป การสัมภาษณ์แต่ละครั้งใช้เวลาเฉลี่ย 60 นาที อย่างน้อย 2 ครั้ง ต่อราย ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้แนวทางของ Crist & Tanner (2003) ซึ่งเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการ

เก็บรวบรวมข้อมูล กล่าวคือหลังจากถอดเทปการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยอ่านข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ เพื่อค้นหาข้อความที่มีความหมายเชื่อมโยงกับปรากฏการณ์ที่ศึกษากำหนดชื่อที่เหมาะสมให้กับประเด็นที่ค้นพบ และนำประเด็นที่ได้มาผูกให้เป็นเรื่องราวเดียวกัน จนกระทั่งไม่พบข้อมูลใหม่ แล้วจึงสรุปเป็นผลการวิจัย

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์ตรง คือพยาบาลที่ช่วยดูแลนักศึกษาขณะฝึกภาคปฏิบัติ มีการตรวจสอบข้อมูลจากหลายแหล่งข้อมูล ได้แก่ การบันทึกเทป การบันทึกภาคสนาม และการบันทึกช่วยจำ เพื่อประเมินความถูกต้องของข้อมูลที่ได้รับก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล นอกจากนี้ผู้วิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของผลการวิจัยอีกครั้งผู้เชี่ยวชาญทุกคนระบุว่าประเด็นต่างๆที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถเกิดขึ้นได้จริง

การพิทักษ์สิทธิผู้ร่วมวิจัย

ก่อนการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสร้างสัมพันธภาพที่ดีเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลไว้วางใจผู้วิจัยและสอบถามความสนใจในการเข้าร่วมวิจัยครั้งนี้จากผู้ให้ข้อมูลทุกราย หลังจากที่ได้ผู้วิจัยได้ชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การวิจัย ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล การขออนุญาตการบันทึกเสียงการสนทนา ระยะเวลา และสถานที่ที่ใช้สัมภาษณ์ พร้อมทั้งการจดบันทึกในประเด็นที่สำคัญขณะทำการสัมภาษณ์ การรักษาความลับของข้อมูลจะเก็บไว้ในที่ปลอดภัยเมื่อวิเคราะห์ข้อมูลแล้วข้อมูลดิบจะถูกทำลายทันที นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลถามข้อสงสัย ก่อนลงลายมือชื่อเพื่อยินยอมเข้าร่วมวิจัย

ผลการวิจัย

จากประสบการณ์ของพยาบาลประจำการที่ช่วยดูแลนักศึกษาพยาบาลขณะฝึกภาคปฏิบัติผู้ให้ข้อมูลได้เล่าประสบการณ์ตรงของตน ซึ่งผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ข้อมูล ได้ 6 ประเด็น ดังนี้

1. แนะนำสถานที่และขั้นตอนการทำงาน

เมื่อนักศึกษาขึ้นฝึกปฏิบัติการพยาบาล พยาบาลมีการสร้างปฏิสัมพันธ์กับนักศึกษา เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยกันก่อน หลังจากนั้นจึงแนะนำเรื่องทั่วไปของหอผู้ป่วย เช่น สถานที่เก็บวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ กฎระเบียบต่างๆ รวมถึง การตรงต่อเวลา และการให้ความเคารพพยาบาลรุ่นพี่ ให้คำแนะนำในการศึกษาหาความรู้เฉพาะโรคและหัตถการที่พบมากให้หอผู้ป่วย เพื่อให้ นักศึกษาพยาบาลมีความพร้อมในการฝึกปฏิบัติการพยาบาล

“บอกเรื่องทั่วไป การใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ของใช้ต่าง ๆ ระเบียบต่าง ๆ ที่น้องต้องรู้ ในเรื่องของเวลา เรื่องของการทำความเคารพพี่เค้า มีอะไรต้องบอกพี่เค้า กฎระเบียบต่าง ๆ ที่ต้องรู้ สร้างความเข้าใจกันระหว่างทีมน้อง ว่าลักษณะของวอร์ดเราเป็นยังไง ให้น้องทราบลักษณะทั่วไปของวอร์ด” (ID8)

“คือ Orientation เค้า แล้วก็จะอธิบายเกี่ยวกับการปฏิบัติการ การทำงานเป็นขั้นตอน อย่างเช่นว่า เวรเข้ามาถึงเราทำอะไรบ้าง การOKของ การไป Quick round ผู้ป่วย ก่อนรับเวร หลังจากนั้นก็มีมารับเวร แล้วก็ตรวจเยี่ยมไปพร้อมกับทีม แล้วก็มีการประเมินผู้ป่วยไปเลยระหว่างที่เรารับเวรกัน แล้วก็หลังจากนั้นก็มา conference น้องเค้าจะได้ดูเป็นแบบอย่าง ก่อนที่จะให้เค้าทำ” (ID10)

“...จะแนะนำคร่าว ๆ ว่าให้ไปเตรียมตัวโดยการอ่านหนังสือ ว่าเรื่องอะไรมาที่นี้เรขจะเจอบ่อยโรคเฉพาะทาง โรคที่เจอ หัตถการที่เจอ จะบอกคร่าว ๆ นะคะ” (ID11)

2. สอนงานนักศึกษาหลากหลายชั้นปี

พยาบาลประจำการที่ช่วยดูแลนักศึกษา พยาบาลขณะฝึกภาคปฏิบัติเล่าว่า ในแต่ละปีมีนักศึกษา ขึ้นฝึกภาคปฏิบัติหลายชั้นปี สำหรับนักศึกษาปีสอง ซึ่งเรียนการพยาบาลพื้นฐาน ดังนั้นจึงฝึกทักษะทางการ พยาบาลในเรื่องทั่วๆ ไปก่อน เช่น การดูแลความสะอาด ร่างกายของผู้ป่วย การสังเกตอาการของผู้ป่วยหลัง ผ่าตัด ขณะและหลังใส่ท่อช่วยหายใจ ในกรณีที่ต้องจัด ยาให้ผู้ป่วย พยาบาลประจำการจะสอนเรื่องการออก ฤทธิ์และอาการข้างเคียงของยา ส่วนการฝึกหัดการ พื้นฐาน เช่น การเจาะเลือด การฉีดยา การดูดเสมหะ และการทำแผล เป็นต้น สำหรับนักศึกษาปีสามสอนการ ประเมิน ทำหัตถการและบันทึกทางการพยาบาลผู้ป่วย เฉพาะทาง เช่น ผู้ป่วยสูติศาสตร์ ผู้ป่วยเด็ก ผู้ป่วย ศัลยกรรม และผู้ป่วยอายุรกรรม และนักศึกษาปีที่ 4 ซึ่ง เรียนการฝึกปฏิบัติบทบาท หัวหน้าทีม หัวหน้าเวร และ การเป็นผู้นำทางการพยาบาลในสถานบริการ จะเน้นการ ทำงานในบทบาทหัวหน้าเวร หัวหน้าทีม การรับ-ส่งเวร ขั้นตอนการรับส่งเวร การรายงานเกี่ยวกับอาการผู้ป่วย การทำงานร่วมกับสาขาวิชาชีพอื่น การเป็นผู้นำ Conference การประชุมปรึกษาทางการพยาบาล การจัด ลำดับความสำคัญก่อนหลัง สอนบุคลิกการเป็นผู้นำ ฝึก ความมั่นใจในการปฏิบัติงาน การมอบหมายงานให้ เหมาะกับบุคคล การตรวจเยี่ยมผู้ป่วยร่วมกับทีม การ ตรวจเยี่ยมผู้ป่วยก่อนรับและส่งเวร การประเมินผู้ป่วย อย่างรวดเร็ว ขณะรับ-ส่งเวร เพื่อเตรียมความพร้อม ในการออกไปปฏิบัติงานในสถานการณ์จริงต่อไป

“...น้องปี 2 เนี่ยก็จะเป็นการพยาบาลทั่ว ๆ ไป เช่นการฉีดยาอะไร จะไปทำกับอาจารย์มากกว่า บางทีจะเป็นพวกเจาะเลือด หรือว่าการพยาบาลง่าย ๆ หนูจะให้น้องเริ่มดูแลคนไข้มากขึ้น ในการช่วยเรื่องการ พลิกตะแคงตัวคนไข้ น้องเขามาขึ้นวอร์ดคลีย์ฯ ก็คือ คลีย์ trauma จะสอนพวกการประเมินคนไข้เนาะ การ

ดูแลคนไข้ neuro เนาะ หรือเรื่องการช่วย Suction” (ID13)

“ถ้าเป็นปี 3 ก็ฝึกในเรื่องของสูติฯ ก็มีการสอน ในเรื่องของการประเมินการเขียน nurse note ค่ะ แล้วก็ เรื่องอื่น ๆ ที่มันเกี่ยวกับสูติฯเนาะ ประเมินคนไข้แรกรับ แล้วก็ประเมินในระหว่างเวรเนี่ยคะ แล้วก็ในการดูคนไข้ ทั่วไป ประเมินแม่และเด็กด้วยนะ เช่น สังเกตเรื่องเด็ก ตัวเหลือง เรื่องของการ practice ที่เพิ่มขึ้นไป” (ID12)

“ปี 4 น้องฝึกบริหาร... ก็สอนหมดทุกอย่างคะ ไม่ว่าเรื่องชาร์ต [In-charge] เรื่องของการดูคนไข้..การ เช็กชาร์ต ของการเขียน nurse note เรื่องของการประเมิน คนไข้เขาต้องดูหมดเลยคะก็สอนหมดทุกอย่าง เช่น นำ conference หมายถึงเหมือนมาถึงเราก็ไม่ได้แจ้งว่าวันนี้ เราจะ conference case เช่น วันนี้มีเด็กนำหนักลดนะ ลอง conference ดูซิว่า ทำไมน้ำหนักลดเพราะอะไร ก็ ต้องนึกอยู่แล้วว่าเกิดจากอะไรยังเนี่ยคะหรือว่าเคสไหน มีปัญหาเร่งด่วน” (ID11)

3. นิเทศการพยาบาลและเตรียมพร้อมการ ฝึกปฏิบัติ

พยาบาลพี่เลี้ยงกล่าวถึงบทบาทในการดูแล นักศึกษาพยาบาล นอกจากต้องนิเทศเรื่องการปฏิบัติ การพยาบาลแล้ว พยาบาลพี่เลี้ยงต้องฝึกให้นักศึกษามี ความพร้อมในการขึ้นปฏิบัติงาน โดยเฉพาะความรู้ เนื่องจากนักศึกษาบางราย ไม่มีการเตรียมความพร้อม ในการขึ้นฝึกปฏิบัติการพยาบาล ทำให้ไม่สามารถฝึก ทักษะในการปฏิบัติการพยาบาลได้ถูกต้อง พยาบาลพี่ เลี้ยงบางรายให้นักศึกษาทำรายงานมาส่งเพื่อเป็นการ กระตุ้นให้นักศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม พยาบาล บางรายให้นักศึกษาประเมินอาการและซักถามข้อมูล จากผู้ป่วยก่อนลงมือให้การพยาบาล

“การเตรียมตัวที่จะมาฝึก บางครั้งก็ยังไม่ได้อ่ เตรียมความรู้ แล้วก็การทำหัตถการต่าง ๆ มาถึงตั้งแต่ เจ็ดครึ่ง เด็กเค้าขึ้นมาไม่ทำอะไร ต้องให้พี่จ้ำจี้จ้ออยู่

เด็กเค้าต้องไปแอตเซตคนไข้ก่อนนะ อยากให้เด็กเค้าได้ดูคนไข้ตอนเช้าเนี่ยว่าเป็นยังไงบ้าง ไปซักถามข้อมูลจากคนไข้มาให้หมดเลยนะ คือเราก็ออยากให้น้องได้ข้อมูลจากคนไข้อะคะเช่น ไปดูแลความสะอาดคนไข้เนี่ย ไปดูแลเรื่องไอวีคนไข้ ไม่อยากให้เค้ามาให้ความสำคัญกับเอกสารมากอะคะ ไม่งั้นพอจบไปถึง ความใส่ใจกับคนไข้น้อยลง ความรู้สึกเหมือนเด็กรุ่นหลัง ๆ เค้าให้ความใส่ใจคนไข้น้อยลงอะคะ” (ID8)

“ส่วนเรื่องการทำแผล การทายของแผล น้องก็ยังไม่ค่อยรู้เนาะ การทายของแผล แล้วก็ประกอบด้วยอะไรบ้างในการทายของแผลอะไรอย่างเนี่ย ที่จริงมันต้องไปใช้ด้วยนะอาจารย์นะ ไม่ใช่ว่าจะไปที่ไหนก็ต้องใช้ น้องจบไปแล้วก็ต้องใช้ ที่นี้เรื่องที่สำคัญทั้งนั้นมันเป็นพื้นฐาน ว่าเหมือนการทายของแผลเราต้องบอกเราอธิบายยังไง แล้วก็โปรตีนมีความสำคัญอะไรกับแผล วิตามินตัวอื่นนี้มีความสำคัญยังกับแผล มันสร้างอะไรให้กับแผลบ้างอะไรอย่างเนี่ย ต้องพูดกันทุกกลุ่ม แล้วให้ไปหามา หามาแล้วมาตอบ แล้วก็ให้เขียนมีเขียนมาด้วยแล้วมีเป็นเปเปอร์มาส่ง” (ID6)

4. ประเมินการทำงานของนักศึกษา

นอกจากการสอนและการนิเทศแล้วยังมีการประเมินการทำงานของนักศึกษา โดยเฉพาะพฤติกรรม การฝึกปฏิบัติงานที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อหน้าที่และความมีวินัยของนักศึกษา เช่น ความตรงต่อเวลาซึ่งปกตินักศึกษาต้องมาถึงหอผู้ป่วย ก่อนเวลา 07.30 น.เพื่อดูแลผู้ป่วยโดยภาพรวมก่อนรับเวร แม้ว่ายังไม่ถึงเวลารับส่งเวร แต่ปัจจุบันนักศึกษามาสาย พยาบาลพี่เลี้ยงจึงตักเตือน นอกจากนี้ นักศึกษาบางคนยังแต่งกายไม่เรียบร้อย ไม่ใส่ถุงเท้า บางครั้งสวมรองเท้าผ้าใบ ซึ่งไม่เหมาะสมในการฝึกปฏิบัติงาน บางรายพูดจาไม่ไพเราะอ่อนหวานกับพยาบาลและผู้ป่วย บางรายไม่มีสัมมาคารวะ เช่น ไม่ทักทาย พูดกับพี่แล้วไม่มองหน้า ไม่สบตา พูดจาไม่มีหางเสียง บางรายไม่น้ำใจที่จะช่วย

เหลืองานบนหอผู้ป่วย บางรายเดินผ่านไปมา ไม่ได้มาช่วยเปลี่ยนผ้าปูที่นอน พยาบาลจึงต้องสอนความมีน้ำใจ ความกระตือรือร้นในการทำงาน และการช่วยกันทำงานเป็นกลุ่ม

“ในเรื่องของการแต่งกายที่เจอ..รู้สึกไม่ค่อยเป๊ะ ๆ เหมือนแต่ก่อน รู้สึกเดี๋ยวนี้น้องแต่งตัวไม่ค่อยเป็นระเบียบ อืมม...อะ ไม่รู้เค้าเอาอย่างใคร รู้สึกตามกันเป็นวอร์ดเลย เสื้อผ้าก็เพี้ยนกันไปหมด อยากให้น้องเห็น ภาพลักษณ์พยาบาลจริง ๆ ต้องเป็นแบบนี้ ทำยังไงจะให้น้องมีความรู้สึกว่ารักในพยาบาลแบบนี้ เราไม่เหมือนใครก็ตรงชุดของเรา..” (ID7)

“มีอยู่ช่วงหนึ่งที่น้องเค้ามาสาย แต่ก็ก็จะบอกจะคุยกัน ก็คือถ้าเค้ามาถึงวอร์ดก่อนเจ็ดครึ่งประมาณนั้น โอเคไหม โอเคอะ แต่มีช่วงหนึ่งที่มาถึงตึกตอนแปดโมง” (ID8)

“เวลามีเคส พี่ต้องเรียกน้องมาให้ช่วยทำเคส ถ้าเคสครบแล้ว น้องเค้าก็ไม่อยากทำ บางกลุ่มจะไม่กระตือรือร้น แล้วแต่กลุ่ม บางกลุ่มก็แอคทีฟดี แล้วแต่นักศึกษาด้วยแหละ หรือว่าทำมากไปก็ไม่รู้ บางทีก็เรียกไม่ค่อยจะมา บางคนถ้าจำเป็นต้องเรียก ก็ต้องเรียกคะ” (ID5)

“บางทีเรื่องการมีน้ำใจเนี่ยอะ อย่างเช่น ปี 4 มาฝึก ไม่ว่าน้องคนไหนอะคะ คือเวลามาฝึกงาน ต้องมีเคสของตัวเองที่ต้องรับผิดชอบ บางครั้งคนไข้พี่เค้าที่รับมาต้องไปเอ็กซเรย์ผู้ป่วยต้องย้ายเตียงย้ายผู้ป่วยขึ้นเปล อะไรอย่างเนี่ย เค้าก็ไม่ช่วยอะคะ เค้าก็อยู่เฉย ๆ ไม่ค่อยมีน้ำใจเท่าไรคะ ก็คือช่วยได้ เคลื่อนย้ายผู้ป่วยขึ้นเตียง ลงเตียง” (ID10)

5. สร้างความมั่นใจและศรัทธาในวิชาชีพ

พยาบาลกล่าวว่า รู้สึกภาคภูมิใจ ดีใจที่ได้ใช้ความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์กับนักศึกษา ช่วยลดความวิตกกังวลของนักศึกษาต่อการฝึกปฏิบัติงาน ทำให้เกิดบรรยากาศที่

เอื้อต่อการเรียนรู้ ทำให้นักศึกษาล้ำชกถาม มีความมั่นใจและเกิดเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานและต่อวิชาชีพ รู้สึกภาคภูมิใจ ที่มีส่วนช่วยในการสร้างนักศึกษาให้สำเร็จเป็นพยาบาลที่ดีได้รับความไว้วางใจให้ดูแลนักศึกษา และได้รับคำชมเชยจากวิทยาลัย

“ดีใจ ภูมิใจ คือได้ถ่ายทอดประสบการณ์การทำงานให้น้อง จากการที่ช่วยดูแลน้อง น้องเค้าก็ตั้งใจทำให้ทำอะไรเค้าก็ทำได้มีความมั่นใจเชื่อมั่นในตัวเอง ถ้าน้องเค้าไม่เคยทำก็ต้องสอนเค้า ให้ความรู้ให้น้องเค้าทำให้ความเชื่อมั่น มันใจว่าเค้าทำได้ แล้วก็ไปทำการพยาบาลได้ ก็คือเป็นสิ่งที่ดีแล้วค่ะ ถ้าเราไม่ให้น้องทำ น้องก็คงจะทำได้ไม่เป็นแบบที่สอนน้อง พี่ก็ช่วยแนะนำเป็นกำลังใจให้ ช่วยกัน support น้อง” (ID10)

“เวลาน้องมา ก็ขึ้นวอร์ดเนี่ย ...คิดว่าที่ตัวเองช่วยสอนช่วย ดูแลนักศึกษามานะถ้าน้องเค้าทำได้ก็รู้สึกก็ดีใจนะค่ะ รู้สึกว่าที่เราสอนน้องเค้าทำได้ก็ภูมิใจว่าเออ เค้าก็จะได้ความรู้ตรงนี้ไปใช้ในอนาคตได้ แล้วน้องเค้าขึ้นมา มาฝึกจะเหมือนกับว่าน้องเค้าก็ได้มาช่วยเราร่วมงานด้วย” (ID14)

6. ทบทวนการทำงานระหว่างอาจารย์กับพยาบาลพี่เลี้ยง

พยาบาล สะท้อนถึงการทบทวนการทำงานระหว่างอาจารย์กับพยาบาลพี่เลี้ยง ไว้ 2 ประเด็นย่อยดังนี้

6.1) อัตราส่วนนักศึกษาต่อพยาบาลพี่เลี้ยง พยาบาล กล่าวว่า การดูแลนักศึกษาฝึกปฏิบัติงาน กลุ่มละ 7- 8 คน ผนวกกับมีภาระงานหอผู้ป่วยที่ต้องรับผิดชอบ ทำให้พยาบาลพี่เลี้ยงดูแลไม่ทั่วถึง ในบางเวลาที่มีเหตุการณ์เร่งด่วน พยาบาลไม่สามารถดูแลนักศึกษาทำหัตถการได้ โดยเฉพาะนักศึกษาที่มาฝึกปฏิบัติงานครั้งแรก ซึ่งต้องดูแลใกล้ชิด ทำให้นักศึกษาเสียโอกาสในการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติการพยาบาล เมื่อมีเหตุการณ์ที่นักศึกษาต้องทำในช่วงเวลานั้น แต่พยาบาล

ไม่สามารถดูแลได้ ดังนั้นพยาบาลจึงเสนอแนะให้อาจารย์ปรับจำนวนนักศึกษาแต่ละกลุ่มจาก 8 คน ให้เหลือ 4 คน เพื่อให้พยาบาลพี่เลี้ยงสามารถจัดสรรเวลาดูแลนักศึกษาฝึกปฏิบัติได้ หรืออาจมอบหมายให้พยาบาลพี่เลี้ยงดูแลนักศึกษา 2 คน อาจารย์ดูแล 2 คน

“ ถ้าเป็นไปได้อยากจะให้มีอาจารย์ขึ้นมาประกบในวิชาปฏิบัติการบริหารการพยาบาล หนึ่งคือสงสารน้อง ถ้าพี่ยังบีบพี่หัวหน้าเองก็ยุ่ง น้องเหมือนถูกทอดทิ้งหนึ่งละ ถ้าเริ่มต้นปีเล็ก ๆ นี้นี้ ทำให้เค้ารู้สึกมั่นใจขึ้น พอเค้าอยู่ชั้นโตและชั้นสูงขึ้น โอกาสที่เค้าจะเป็นคนที่ล้ากับเก่งนี้น่าจะสูงกว่านี้ จำนวนสมาชิกในกลุ่ม น้อยกว่าหนึ่งต่อแปดว่าจั้นเถอะ ถ้าได้หนึ่งต่อสี่ยิ่งดีคืออาจารย์สอง พี่เลี้ยงช่วยแบ่งไปสักสองอิมมม” (ID1)

“อิมม เจ็ดแปดเคส มันไม่ทันนะ น้องกลุ่มที่ฝึก BCPN อะไรอย่างเนี่ยอะคะ น้องเค้าจะต้องเก็บ case โน้น case นี้หลายอย่าง พี่ก็ให้ทำ แต่ว่าบางคนก็ไม่เคยทำมาก่อน วันไหนที่ว่าพวกพี่ยังมี case แต่อยากให้น้องทำแต่อาจารย์เค้าดูไม่ทัน น้องเค้าก็ไม่ได้ทำอะไรอะคะ น้องเค้าก็เลยพลาดโอกาสในการที่จะเริ่มเก็บ case จริง ๆ กับคนไข้อะคะ” (ID10)

6.2) ชี้แจงแผนการฝึกภาคปฏิบัติกับพยาบาลพี่เลี้ยงโดยตรง พยาบาล กล่าวว่า ในปัจจุบันวิทยาลัยชี้แจงแผนการฝึกปฏิบัติให้เฉพาะฝ่ายการพยาบาลและหัวหน้าหอผู้ป่วยเท่านั้น และพยาบาลที่ช่วยดูแลนักศึกษา จะได้รับการถ่ายทอดจากหัวหน้าหอผู้ป่วยอีกต่อหนึ่ง ซึ่งบางครั้งพยาบาล ก็ไม่สามารถซักถามรายละเอียดจากหัวหน้าหอผู้ป่วยได้ ดังนั้นเพื่อจะได้ดูแลนักศึกษาได้ถูกต้องตรงกับวัตถุประสงค์การจัดการศึกษาที่วิทยาลัยกำหนด จึงควรมีการชี้แจงแผนการฝึกภาคปฏิบัติโดยตรงกับพยาบาลพี่เลี้ยง

“การที่เราสามารถที่จะสอนน้องได้ดีขึ้นเราต้องรู้ในแต่ละแผนการฝึกของน้องแต่ละชั้นปี ว่าน้องปี

2 ต้องการและฝึกอะไรได้แค่ไหน นื่องปี 3 ต้องการและฝึกอะไรได้แค่ไหน คือ บางที่เราไม่ได้ไปฟัง ตอนที่อาจารย์มาชี้แจงแผนที่ฝ่ายการคณะ เราเลยไม่รู้ ส่วนมากถ้าประชุมก็จะแจ้งตอนเช้า อาจให้อาจารย์ประจำเวิร์ดคนที่มาคุมน้อง มาแจ้งตอนเช้า ที่รับเวรก็ได้เนอะ อืม ถ้ามันไม่นานมาก ก็ได้ค่ะ” (ID13)

สรุปและการอภิปรายผล

ขออภิปรายผลการวิจัยแต่ละประเด็นดังนี้

1. แนะนำสถานที่และขั้นตอนการทำงาน

เมื่อนักศึกษาขึ้นฝึกปฏิบัติการพยาบาลพยาบาลจะสร้างปฏิสัมพันธ์กับนักศึกษา เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยก่อน หลังจากนั้นจึงแนะนำเรื่องทั่วไปของหอผู้ป่วย เพื่อให้ นักศึกษามีความพร้อมในการฝึกปฏิบัติการพยาบาล ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเยาวตี สุวรรณาคะ (2553) ที่พบว่า พี่เลี้ยงเป็นบุคคลสำคัญที่ช่วยให้นักศึกษาถ่ายโยงความรู้ที่ได้รับจากภาคทฤษฎีไปสู่การศึกษภาคปฏิบัติ และสามารถให้การดูแลผู้ป่วยได้เป็นอย่างดี ในระยะแรก ๆ จะให้ฝึกงานทั่วๆ ไปก่อน หลังจากนั้นดูว่าเป็นนักศึกษาชั้นปีใด เพราะแต่ละชั้นปีจะฝึกปฏิบัติการพยาบาลแตกต่างกัน โดยก่อนฝึกงาน พยาบาลที่ช่วยดูแลนักศึกษาขณะฝึกภาคปฏิบัติจะมีการประชุมปรึกษาหารือ เพื่อวางแผนการพยาบาลผู้ป่วย ที่นักศึกษาได้รับมอบหมาย ซึ่งพยาบาลเรียกว่า “Conference” สำหรับการนำผลการพยาบาลที่ช่วยดูแลนักศึกษา จะสอบถามพื้นฐานความรู้ของนักศึกษาก่อน แล้วจึงจะให้ฝึกปฏิบัติ หากเป็นการฝึกปฏิบัติครั้งแรก นักศึกษายังใหม่ต่อการให้การพยาบาลต่างๆ จะคอยช่วยเหลือทุกขั้นตอน และดูแลอย่างใกล้ชิด ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทหนึ่งของพยาบาลที่ต้องมีการนิเทศงานให้นักศึกษา แต่ถ้าหากเคยฝึกปฏิบัติมาแล้ว จะให้นักศึกษาลงมือทำเอง โดยมีพยาบาลที่ช่วยดูแลนักศึกษาขณะฝึกภาคปฏิบัติสังเกตการฝึกปฏิบัติอยู่ด้วย (ปรีศนิยาภรณ์ ฤกษ์ดาญฤทธิ์, 2556)

2. สอนงานนักศึกษาหลากหลายชั้นปี

เมื่อนักศึกษาขึ้นฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วย นักศึกษาปี 2 จะขึ้นฝึกปฏิบัติวิชาปฏิบัติการและเทคนิคการพยาบาล (BCPN) และวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 1 ส่วนนักศึกษาปี 3 ฝึกวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 2 และ 3 และวิชาปฏิบัติการพยาบาล มารดา ทารกและการผดุงครรภ์ 1 สำหรับสำหรับนักศึกษาปี 4 ฝึกวิชาปฏิบัติการบริหารการพยาบาล และวิชาปฏิบัติการพยาบาล มารดา ทารกและการผดุงครรภ์ 2 ทั้งนี้อธิบายได้ว่า การฝึกปฏิบัติดังกล่าวเป็นไปตามที่วิทยาลัย ได้กำหนดไว้เนื่องจาก นักศึกษาปี 2 เรียนการพยาบาลพื้นฐาน ดังนั้นการฝึกปฏิบัติการพยาบาลจึงต้องให้นักศึกษามีทักษะดังกล่าว ส่วนนักศึกษาปี 3 เริ่มคุ้นเคยกับการดูแลผู้ป่วยในเรื่องกิจวัตรประจำวัน การดูแลผู้ป่วยเฉพาะทาง จึงได้รับการฝึกหัดให้ดูแลผู้ป่วยเกี่ยวกับการพยาบาลมารดาและทารกในภาวะปกติ และสำหรับนักศึกษาปี 4 ต้องฝึกการดูแลมารดาและทารกที่มีภาวะแทรกซ้อน และต้องฝึกการเป็นผู้นำทีมการพยาบาล เพื่อเตรียมความพร้อมในการออกไปปฏิบัติงานในสถานการณ์จริงต่อไป (คู่มือบริหารหลักสูตร วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ตรัง, 2552)

3. นิเทศการพยาบาลและเตรียมความพร้อมการฝึกปฏิบัติ พยาบาลพี่เลี้ยงกล่าวถึงบทบาทในการดูแลนักศึกษาพยาบาล นอกจากต้องนิเทศเรื่องการปฏิบัติการพยาบาลแล้ว พยาบาลพี่เลี้ยงต้องฝึกให้นักศึกษามีความพร้อมในการขึ้นปฏิบัติงาน โดยเฉพาะความรู้ เนื่องจากนักศึกษาบางรายไม่มีการเตรียมความพร้อมในการขึ้นฝึกปฏิบัติการพยาบาล ทำให้ไม่สามารถฝึกทักษะในการปฏิบัติการพยาบาลได้ถูกต้อง พยาบาลพี่เลี้ยงบางรายให้นักศึกษาทำรายงานมาส่งเพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม พยาบาลบางรายให้นักศึกษาประเมินอาการและซักถามข้อมูล

จากผู้ป่วยก่อนลงมือให้การพยาบาลซึ่งการทำงานพยาบาลนั้น ต้องอาศัยทักษะการฝึกทำบ่อยๆ การเป็นคนช่างสังเกต และต้องมีความรับผิดชอบ โดยเฉพาะการดูแลผู้ป่วยที่มีอาการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้พยาบาลรู้สึกหงุดหงิดหรือลำบากใจในการดูแลนักศึกษา ที่เกิดปัญหาเช่นนี้ อาจเนื่องมาจากเห็นดีเห็นงามจากการปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วย รู้สึกอึดอัดและประหม่าที่ต้องปฏิบัติงานต่อหน้าอาจารย์นิเทศและพยาบาล จึงทำให้ปฏิบัติได้ไม่คล่องแคล่ว ดังนั้นวิทยาลัยจึงควรพัฒนาระบบการเรียนการสอนภาคทฤษฎีที่มีการฝึกปฏิบัติในห้องปฏิบัติการของวิทยาลัยให้มากขึ้น เพื่อให้นักศึกษาได้เตรียมตัวทบทวนทักษะก่อนที่จะนำไปฝึกปฏิบัติจริงกับผู้ป่วย นอกจากนี้อาจารย์ควรเน้นย้ำถึงหน้าที่ความรับผิดชอบในการปฏิบัติต่อผู้ป่วย รวมทั้งความซื่อสัตย์ในการทำงานเพื่อให้สอดคล้องกับคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ (คู่มือการใช้หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต พ.ศ. 2545 สถาบันพระบรมราชชนก สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2546 ปรับปรุง พ.ศ. 2550) และบทบาทพยาบาลพี่เลี้ยงในการดูแลนักศึกษา มีการอบรมเตรียมความพร้อมให้แก่อาจารย์พี่เลี้ยงก่อนทำการนิเทศการศึกษาภาคปฏิบัติของนักศึกษาเป็นประจำทุกปี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เขียวดี สุวรรณาคะ และคณะ (2553) การรับรู้ของพยาบาลพี่เลี้ยงต่อพฤติกรรมเอื้ออาทร ในการจัดการเรียนการสอนพยาบาลดังนั้นจึงควรมีการอบรมเตรียมความพร้อมให้แก่อาจารย์พี่เลี้ยงก่อนทำการนิเทศการศึกษาภาคปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาลเป็นประจำทุกปี

4. ประเมินการทำงานของนักศึกษา นอกจากการสอนและการนิเทศแล้วยังมีการประเมินการทำงานของนักศึกษา โดยเฉพาะพฤติกรรมการฝึกปฏิบัติงานที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อหน้าที่และความมีวินัยของนักศึกษา เช่น ความตรงต่อเวลา ซึ่งปกตินักศึกษาต้องมาถึงหอผู้ป่วย ก่อนเวลา 07.30 น. เพื่อดูแลผู้ป่วยโดย

ภาพรวมก่อนรับเวร แม้ว่ายังไม่ถึงเวลารับส่งเวร แต่ปัจจุบันนักศึกษามาสาย พยาบาลพี่เลี้ยงจึงตักเตือน นอกจากนี้ นักศึกษาบางคนยังแต่งกายไม่เรียบร้อย ไม่ใส่ถุงเท้า บางครั้งสวมรองเท้าผ้าใบ ซึ่งไม่เหมาะสมในการฝึกปฏิบัติงาน บางรายพูดจาไม่ไพเราะอ่อนหวานกับพยาบาลและผู้ป่วย บางรายไม่มีสัมมาคารวะ เช่น ไม่ทักทาย พูดกับพี่แล้วไม่มองหน้า ไม่สบตา พูดจาไม่มีหางเสียง บางรายไม่มีน้ำใจที่จะช่วยเหลืองานบนหอผู้ป่วย บางรายเดินผ่านไปมา ไม่ได้มาช่วยเปลี่ยนผ้าปูที่นอน พยาบาลจึงต้องสอนความมีน้ำใจ ความกระตือรือร้นในการทำงาน และการช่วยกันทำงานเป็น กลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ กาญจนา ปัญญาธร (2552) พบว่า พยาบาลพี่เลี้ยงต้องการให้วิทยาลัยพยาบาล สนับสนุนเกี่ยวกับเอกสารวิชาการ การมานิเทศนักศึกษาอย่างสม่ำเสมอ ขึ้นฝึกปฏิบัติงานกับนักศึกษาทุกครั้ง ให้การสนับสนุนและช่วยเหลืออำนวยความสะดวกด้านต่างๆ หากปัญหาได้รับการแก้ไขและตอบสนองความต้องการของพยาบาลพี่เลี้ยงตามความเหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้การฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษาเป็นไปได้อย่างดี เกิดประโยชน์ทั้งต่อตัวพยาบาลพี่เลี้ยง นักศึกษาและหน่วยงาน

5. สร้างความมั่นใจและศรัทธาในวิชาชีพ
พยาบาลกล่าวว่า รู้สึกภาคภูมิใจ ดีใจที่ได้ใช้ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์กับนักศึกษา ช่วยลดความวิตกกังวลของนักศึกษาต่อการฝึกปฏิบัติงาน ทำให้เกิดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ทำให้นักศึกษากล้าซักถาม มีความมั่นใจและเกิดเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานและต่อวิชาชีพ รู้สึกภาคภูมิใจ ที่มีส่วนช่วยในการสร้างนักศึกษาให้สำเร็จเป็นพยาบาลที่ดี ได้รับความไว้วางใจให้ดูแลนักศึกษา และได้รับคำชมเชยจากวิทยาลัย ซึ่งตามแนวคิดการดูแลแบบเอื้ออาทรของ Roach (2002 อ้างถึงในปรีศนิยาภรณ์ ฤกษ์ดาญุทธ์, 2556) มีความเชื่อว่า การดูแลเป็นคุณลักษณะตามธรรมชาติที่ติดตัวมาของมนุษย์แต่ละ

คนอยู่แล้ว ทำให้ทุกคนที่เกิดมามีความสามารถในการดูแล และในขณะเดียวกัน ก็มีความต้องการการได้รับการดูแลเช่นกัน เช่นเดียวกับนักศึกษาที่ขึ้นมาฝึกปฏิบัติงาน หากได้รับการดูแลเอาใจใส่จากพยาบาลรุ่นพี่เป็นอย่างดี นักศึกษาย่อมมีการจดจำและระลึกถึงความช่วยเหลือจากพยาบาลที่ดูแลตนเองขณะขึ้นปฏิบัติงาน นอกจากนี้การดูแลนักศึกษา ยังเป็นการช่วยให้โรงพยาบาลได้พยาบาลจบใหม่ที่มีความรู้ความสามารถมาทำงานต่อไปด้วย (สุมาลี เอี่ยมสมัย, 2552)

6. ทบทวนการทำงานระหว่างอาจารย์กับพยาบาลพี่เลี้ยง พยาบาล กล่าวว่า การช่วยดูแลนักศึกษาที่มาฝึกปฏิบัติงานนั้นไม่สามารถดูแลได้ทั่วถึงเนื่องจาก พยาบาลพี่เลี้ยงมีภาระงานที่ต้องรับผิดชอบ และบางครั้งมีเหตุการณ์เร่งด่วนทำให้นักศึกษาเสียโอกาสในการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติการพยาบาล อาจารย์และพยาบาลพี่เลี้ยงจึงต้องร่วมมือกันเพื่อจะได้ดูแลนักศึกษาได้ทั่วถึงและตรงตามวัตถุประสงค์ที่วิทยาลัยกำหนด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของนิสา เขมทัตต์ และคณะ (2551) พบว่า ปัญหาหรืออุปสรรคต่อความร่วมมือในการฝึกปฏิบัติในคลินิกของ นักศึกษาพยาบาล ตามการรับรู้ของอาจารย์พยาบาลและพยาบาลวิชาชีพ 5 อันดับแรก ได้แก่ เทคนิควิธีการนิเทศงานที่แตกต่าง กัน ขาดการประเมินผลการฝึกปฏิบัติในคลินิกร่วมกัน การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบในการประสานงาน ไม่ชัดเจน ไม่มีการวางแผนในการฝึกปฏิบัติในคลินิก ร่วมกันและสภาพและสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานแตกต่างกัน และ ลัดดาวัลย์ ไวยสุระสิงห์ และคณะ (2551) พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจในการจัดการเรียน การสอนภาคปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาล อาจารย์ นิเทศ และพยาบาลวิชาชีพภายหลังสิ้นสุดการ โดยภาพรวมแล้วอาจารย์นิเทศและพยาบาลวิชาชีพเห็นว่ารูปแบบความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนภาค ปฏิบัติที่ร่วมกันกำหนดขึ้น มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาอื่น ๆ ต่อไป

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยนี้ไปใช้

1. วิทยาลัยพยาบาลควรมีการประสานงาน และทำข้อตกลงกับโรงพยาบาลที่เป็นแหล่งฝึกในการจัด อัตรากำลังในการให้พยาบาลพี่เลี้ยงดูแลนักศึกษา โดยไม่ต้องทำงานประจำในเวรนั้น ๆ และกำหนดขอบเขต หน้าที่ของพยาบาลพี่เลี้ยงอย่างชัดเจน เพื่อช่วยลดความ ชัดแย้งในบทบาทการทำหน้าที่ดูแลนักศึกษาและ บทบาทพยาบาลประจำการ นอกจากนี้ อาจารย์วิทยาลัย ควรมีการกำกับติดตาม ประสานงาน และการเตรียม ความพร้อมของนักศึกษาพยาบาลก่อนส่งไปแหล่งฝึก อย่างเคร่งครัด

2. วิทยาลัยพยาบาลควรมีการจัดประชุมร่วมกันระหว่างอาจารย์ผู้สอนและพยาบาลประจำการ เพื่อ ให้มีความเข้าใจตรงกัน ในการดูแลนักศึกษาขณะฝึก ภาคปฏิบัติ และมีการจัดอบรมฟื้นฟูวิชาการให้กับ พยาบาลประจำการที่ดูแลนักศึกษาฝึกปฏิบัติงาน ให้มี ความรู้ที่ทันสมัยทันกับวิทยาการความก้าวหน้าของการ แพทย์และการพยาบาลในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ควรนำข้อมูลที่ได้ไปเป็นแนวปฏิบัติในการ ประสานงานเพื่อการส่งนักศึกษาพยาบาลฝึกภาคปฏิบัติ และควรมีระยะเวลาการเตรียมความพร้อมของ นักศึกษาพยาบาลในการฝึกภาคปฏิบัติให้มากขึ้นในครั้ง ต่อไป

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาการเป็นพยาบาล ประจำการที่มีประสบการณ์ในการช่วยดูแลนักศึกษา พยาบาลขณะฝึกภาคปฏิบัติ ที่ผ่านการอบรมหลักสูตร พยาบาลพี่เลี้ยงในโรงพยาบาลศูนย์ แห่งหนึ่ง ใน เขตภาคใต้ ซึ่งไม่สามารถในการใช้อ้างอิงประชากร ส่วนใหญ่ได้ ดังนั้นควรมีการศึกษาและเก็บข้อมูล พยาบาลประจำการเพิ่มในโรงพยาบาลรัฐบาลแห่งอื่น เนื่องจากประสบการณ์การเป็นพยาบาลประจำการที่มี ประสบการณ์ในการช่วยดูแลนักศึกษาพยาบาลขณะฝึก

ภาคปฏิบัติ อาจมีความแตกต่างกันในโรงพยาบาล
รัฐบาลแห่งอื่น เนื่องจากบริบทการทำงานมีความแตก
ต่างกัน

ด้วยการสัมมนา สะท้อนคิด หลังการฝึกภาคปฏิบัติซึ่ง
อาจมีมุมมองที่มีความเหมือนหรือความแตกต่างกัน
เนื่องจากบริบทการทำงานมีความแตกต่างกัน

ควรมีการศึกษาประสบการณ์ของนักศึกษา
พยาบาลที่มีพยาบาลประจำการดูแลการฝึกปฏิบัติงาน

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา ปัญญาธร. (2552). ปัญหาและความต้องการในการปฏิบัติบทบาทของพยาบาลที่เลี้ยงนักศึกษา
พยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรธานี. วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรธานี
- นันทนา น้ำฝน (2549). ความรู้ทัศนคติและพฤติกรรมการสอนภาคปฏิบัติแก่นักศึกษาพยาบาลของพยาบาล
โรงพยาบาลเอกชนด้วยระบบพยาบาลที่เลี้ยงแบบหนึ่งต่อหนึ่ง. วารสารจุฬาลงกรณ์เวชสาร, 51(11),
530-539.
- นิสา เขมทัตน์ และ คณะ (2551) ความร่วมมือในการฝึกปฏิบัติในคลินิกของนักศึกษาพยาบาล สังกัดสถาบัน
พระบรมราชชนก ในเขตภาคเหนือ ตามการรับรู้ของอาจารย์พยาบาล และพยาบาลวิชาชีพ
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปรีศนิยาภรณ์ ฤกษ์ดาญุทธิ์ (2556) พฤติกรรมการดูแลแบบเอื้ออาทรของพยาบาลห้องผ่าตัดตามการรับรู้
ของพยาบาลห้องผ่าตัด. คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- มาเรียม เพระสุนทร (2550). ประสบการณ์การเป็นพี่เลี้ยงของพยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของ
รัฐ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการพยาบาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เยาวดี สุวรรณานาคะ (2553). การรับรู้ของพยาบาลที่เลี้ยงต่อพฤติกรรมเอื้ออาทร. วิทยาลัยพยาบาลบรม
ราชชนนี สุรินทร์.
- ลัดดาวัลย์ ไวยสุระสิงห์ และ คณะ (2551) การพัฒนารูปแบบความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนภาค
ปฏิบัติระหว่างวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุพรรณบุรี กับโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยมหาราช. วิทยาลัย
พยาบาลบรมราชชนนี สุพรรณบุรี.
- วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ตรัง (2552) คู่มือบริหารหลักสูตร. วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ตรัง.
- สำนักการพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข (2549) หน้าที่ความรับผิดชอบหลักและสมรรถนะพยาบาลวิชาชีพ.
กรุงเทพฯ : กลุ่มพัฒนากิจการนโยบายและยุทธศาสตร์ทางการแพทย์.
- สุมาลี เอี่ยมสมัย (2552) ศึกษาการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมดูแลอย่างเอื้ออาทร
ของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พระพุทธบาท.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- สุดจิต ไตรประคอง และคณะ. (2551). ผลของระบบพยาบาลพี่เลี้ยงต่อการปฏิบัติบทบาทพยาบาลพี่เลี้ยง และความพึงพอใจของพยาบาลพี่เลี้ยงฝ่ายบริการพยาบาลโรงพยาบาลสงขลานครินทร์. *สงขลานครินทร์เวชสาร*, 26(2), 163-172.
- สัมฤทธิ์ ขวัญโพนและคณะ (2553) ศึกษาการสังเคราะห์งานวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ศึกษากับสมรรถนะ พยาบาลวิชาชีพที่เป็นพยาบาลพี่เลี้ยงในคลินิก ของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม. วิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม.สถาบันพระบรมราชชนก สำนักงานปลัดกระทรวงกระทรวงสาธารณสุข.
- สถาบันพระบรมราชชนก สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข (2550) *คู่มือการใช้หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต พ.ศ. 2545 พ.ศ.2546 ปรับปรุง พ.ศ. 2550*. นนทบุรี:สถาบันพระบรมราชชนก สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข.
- อารียัวรรณ อ่วมตานี. (2553). *การวิจัยเชิงคุณภาพทางการพยาบาล. (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ :จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Crist, J, D.; & Tanner, C.A. (2003). Interpretation/analysis methods in hermeneutic interpretive phenomenology. *Nursing Research*, 52(3), 202-205.
- Omansky, G. (2010). Staff nurses' experiences as preceptors and mentors: An integrative review. *Journal of Nursing Management*, 18, 697-703.